

ЗАНЯТТЯ 3

Мокрогуз Олександр

ПРАКТИКИ 3 ПРИПИНЕННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ АБО ЯК НЕ ІЗОЛЮВАТИСЯ ВІД ПРАВДИ

Заняття чи його фрагменти можна використати в таких темах занять і на таких заходах під час:

- викладання інтегрованого курсу «Громадянської освіти» для 10 класу;
- розгляду теми «Постіндустріальне суспільство та виклики сучасності» (Розділ 6. Україна в сучасному світі) інтегрованого курсу «Історія: Україна і світ» для 11 класу;
- розділу 5 «Міжнародні відносини» курсу «Всесвітня історія» для 11 класу.

Під час глобальних криз, зокрема тієї, з якою ми зараз стикнулися через поширення коронавірусу, інформація набуває такого значення, про який ми навіть не здогадувались.

Сьогодні, коли COVID-19 відправив людей на карантин, він завищив статус інформаційного та віртуального простору. Українці під час карантину на 50% збільшили інтернет-трафік. Але нам не завжди вистачає правдивої інформації та новин. Адже правду легко можна втопити у морі перекручень, фейків та маніпулятивних тверджень.

Тому медіаграмотність стає базовою навичкою кожної людини. Уміння обирати інформацію з надійних джерел, порівнювати й критично осмислювати її, відсіювати неправду і дезінформацію – стає основою індивідуальної і колективної безпеки.

Ви вже чули про інфодемію, що є грою слів infodemic = information + pandemic. Оксфордський словник визначає її як **«поширення надмірної кількості інформації про певну проблему, через що вирішення її стає ще складнішим»**, а в англomовній Вікіпедії написано, що інфодемія — це: **«Широке та швидке поширення неточної інформації»**.

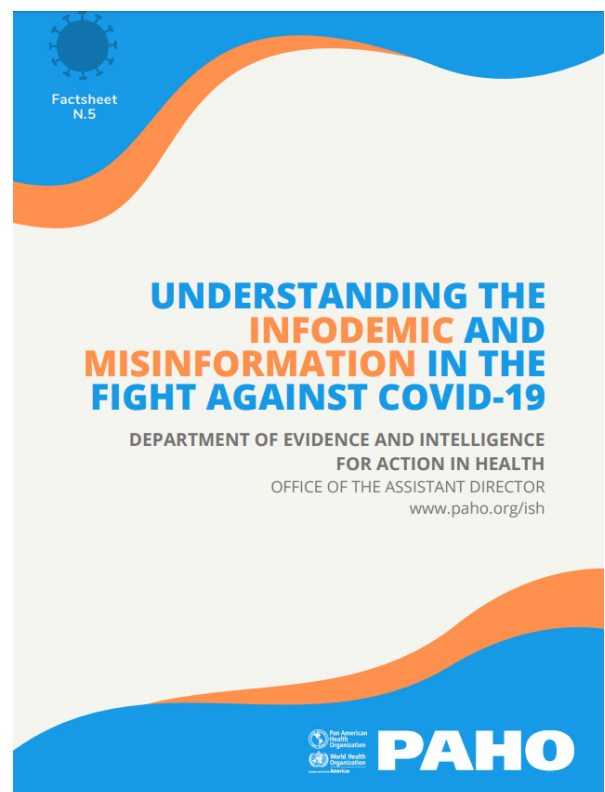
Генеральний директор Всесвітньої організації охорони здоров'я Тедрос Адханом Гебреєсус назвав **«інфодемію»** одним із найбільших викликів нашого часу.

Вона, за його словами, спричиняє зайву паніку і плутанину, а також роз'єднує людей.

Ось в цій брошурі панамериканської організації охорони здоров'я наведено ряд ознак інфодемії, що стосується значного збільшення обсягу інформації, пов'язаної з певною темою і зростанням за короткий проміжок часу.

Тобто інфодемія настає тоді, коли:

- 1. обсяг інформації значно зростає;**
- 2. ця інформація стосується певної теми;**

https://iris.paho.org/bitstream/handle/10665.2/52052/Factsheet-infodemic_eng.pdf?sequence=14

3. Її зростання відбувається за короткий проміжок часу.

Як же поширилась інфодемія, пов'язана з коронавірусом COVID-19?

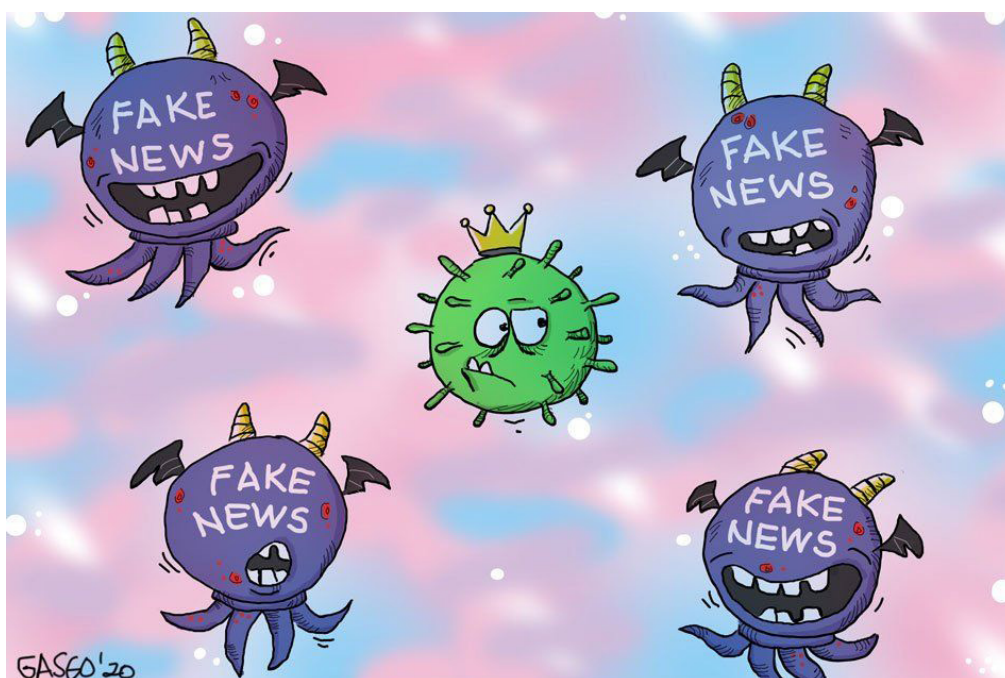
Наведемо лише декілька фактів. За перші 30 днів пандемії в 2020 лише на ютубі з'явилося 361 млн. відео, 19200 академічних наукових статей, 550 млн. коротких повідомлень. Тут не названо ще мільйони повідомлень в соціальних мережах. Уявляєте, яка кількість інформації з'явилась лише за один місяць.

361,000,000 videos were uploaded on YouTube in the last **30 days** under the "COVID-19" and "COVID 19" classification, and about **19,200 articles** have been published in Google Scholar since the pandemic started. In the month of March, around **550 million tweets** included the terms **coronavirus, corona virus, covid19, covid-19, covid_19, or pandemic.**

Якщо в адресному рядку гуглу ви наберете «**Google**» (англійською), то на ваш запит буде видано **9 570 000 000 результатів**. А на запит «**Covid-19**» – **5 250 000 000**. І це другий результат. Отже, інформацію про коронавірус можна вважати інфодемією.

В англomовній вікіпедії є ще одне означення **інфодемії** – «Широке та швидке поширення неточної інформації (misinformation)». Це відбувається завдяки політикам, лідерам думок та зіркам, які створюють або поширюють, за даними voxukraine.org, близько 20 % усіх неправдивих тверджень про коронавірус. Мільйони простих людей ненавмисно посилюють недостовірну інформацію онлайн, щоб допомогти своїм друзям, членам сім'ї. Не всі повідомлення – відверта брехня. Згадайте лише про цибулю й часник. На початку пандемії багато хто вважав, що цей народний продукт, скажімо так, засіб, дасть змогу оберігатися й підвищувати імунітет. Цей стійкий стереотип ще раз підтверджує, що існує частково **помилкова, хибна, неточна, неповна інформація**, яка і характеризується як **місінформація**.

Місінформація: помилкова інформація, у яку може повірити особа, що її добросовісно поширює або розміщує. Інформація також може бути розміщена "недобросовісно" або з політичною метою, але людина вважає її правдивою.

Дезінформація ж – це неправдива інформація, яку поширює людина, що знає про неправдивість інформації.

Головна відмінність між ними – в задумі, намірах.

Ось приклад. Фотографія 1937 року містить зображення Миколи Єжова. На іншій його зображення вже нема. Він був розстріляний як ворог народу. А як ворог народу може перебувати поряд з вождем? Не може. Тому фото ретушували й пустили в життя. Але люди, які це зробили, знали, що воно фейкове, дезінформація.

А ось приклад місінформації, коли дизайнер не точно зобразив різницю у вартості бейсболістів, на рахунку яких найкращі відбиття. Ми бачимо, що числа не відповідають довжині червоно-помаранчевих ліній. Якщо це зробити відповідно до різниці в числах, то довжина, наприклад, 1 лінії має бути довшою за 2 лінію майже в 40 разів.

2018 SALARY FOR TOP HR HITTERS IN 2017

GIANCARLO STANTON
HOME RUNS: 59

\$25M

AARON JUDGE
HOME RUNS: 52

\$622,300

J.D. MARTINEZ
HOME RUNS: 45

\$23.75M

KHRIS DAVIS
HOME RUNS: 43

\$10.5M

Отже, місінформація також становить певну інформаційну небезпеку.

Часто ми прислухаємось у формуванні свого ставлення до думки експертів, яких вважаємо загальноновизнаними фахівцями в галузі, що володіють спеціалізованим знанням з обговорюваної проблеми.

Експертний коментар потрібен там, де без нього важко збагнути суть, з'ясувати правду, спрогнозувати наслідки.

Але завжди варто пам'ятати:

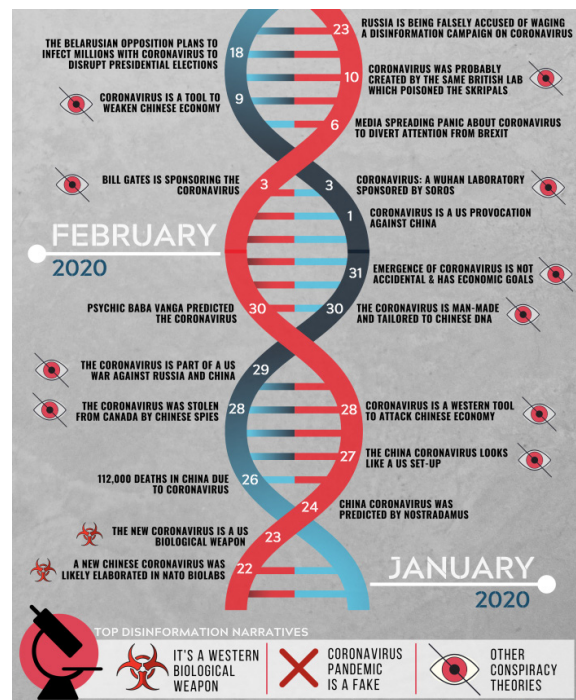
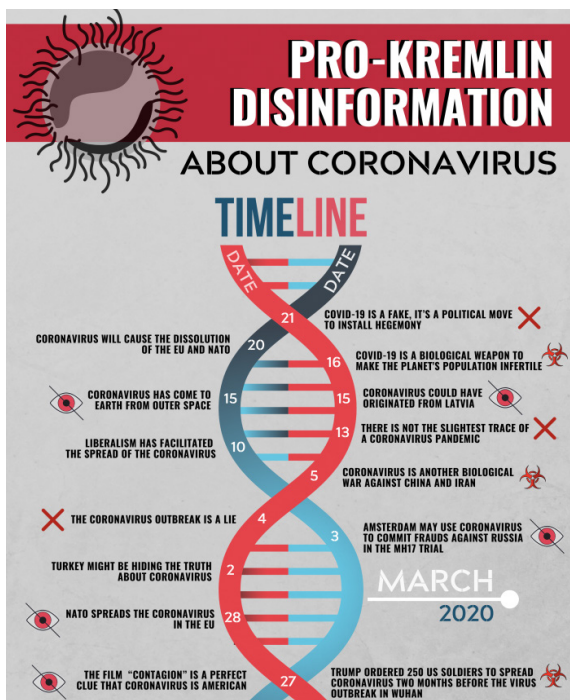
- Жоден фахівець не є фахівець з усього.
- Добрий експерт не коментуватиме те, на чому не знається.
- Ні статус, ні науковий ступінь, ні освіта не роблять людину експертом.
- Твердження експертів треба перевіряти, як і будь-які факти.

Тому після перегляду телепередачі, прочитання відповідних коментарів у мережі чи на сайтах новин, прослуховування радіо завжди ставте собі запитання:

- Хто виступає експертами?
- Чи довіряєте ви цьому експертові (експертам)?
- Чи збережено баланс думок експертів?
- Чи можете ви рекомендувати переглянути/прочитати/прослухати цей матеріал тим, хто цікавиться цим питанням?

Фальшива інформація дуже часто залучає так звані конспірологічні теорії (**передбачення, пророцтва, домисли, перебільшування, лякалки тощо**), щоб дискредитувати спільноти, певну особистість, науку, владу, створити підґрунтя для розмов, відволікти увагу, нажахати, посіяти зневіру в майбутньому.

У кінці січня 2020 року російський англомовний ресурс «Sputnik News» повідомив, що вірус начебто створено як зброю НАТО.

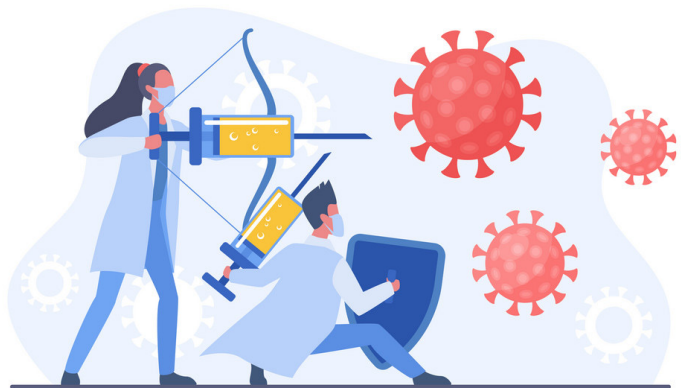
Ця інформація вважається першою дезінформацією щодо коронавірусу з російських джерел. Згодом це повідомлення поширила арабськомовна служба новинної агенції «Sputnik», штаб-квартира якої розташована в Москві. І такий потік дезінформації з російських або близьких до Кремля медіа не зменшується.

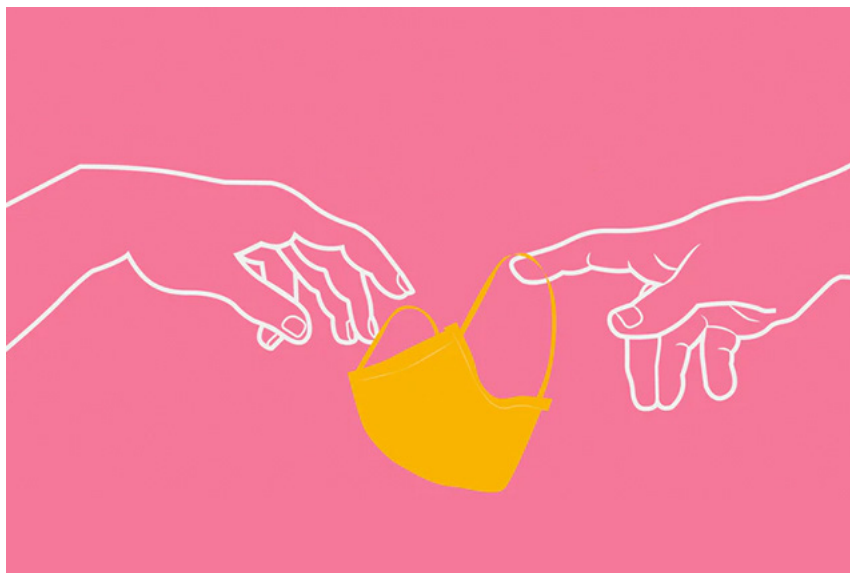
У зовнішньополітичній службі ЄС ще 2015 року створили проєкт EUvsDisinfo, який почав відстежувати російські дезінформаційні кампанії 15 мовами.

Фахівці EUvsDisinfo наприкінці березня зобразили у вигляді інфографіки цей потік дезінформації. Росія має намір посилити ефект коронавірусу, викликати панічні настрої та посіяти сумніви, поширюючи при цьому суперечливі теорії і підриваючи довіру, солідарність і співпрацю.

МЕСЕДЖ

Для розуміння інформації важливо розібратися з поняттям «меседж», що віднедавна з'явилося у медійному просторі. **Меседж** – повідомлення, пряме або закамуюфльоване послання, що транслюється від того, хто говорить до того, хто слухає. Термін меседж походить від англійського «message» – повідомлення, донесення, послання, звернення, заява. Але поняття «меседж» вужче і чіткіше проти широко вживаного поняття «повідомлення». Меседж – це скоріше ідея, послання.

Зрозуміти **меседж** – це здатність розшифрувати послання і виділити суть. Для успішної комунікації, розуміння сказаного, розшифрування послання необхідно враховувати контекст, підтекст, особливості засобу комунікації та особливості комунікатора (авдиторії).

МАНІПУЛЯЦІЯ

За допомогою дезінформації нами можуть маніпулювати.

Маніпуляція в медіа – це техніка цілеспрямованого викривлення інформації заради формування певного погляду, ставлення до тієї або іншої проблеми/ особи/ явища.

Вона охоплює: психологічний вплив, який полягає в навмисному наданні суперникам або аудиторіям такої інформації, що вводить їх в оману щодо дійсного стану справ, нашарування один на одного матеріалів різного характеру, протиставлення позитивних і негативних образів, подрібнення та фрагментація інформації, що спричиняє неможливість досягнути проблему загалом і послаблює здатність розмежовувати інформацію за ступенем важливості, створення в широкій аудиторії певного настрою з одночасним переданням їй пропагандистської інформації, применшення ступеня негативу або перетворення негативу на позитив, гіперболізація негативу, використання слів, які не мають певного конкретного змісту і які можна трактувати по-різному, маніпуляція цифрами, використання цитат, вирваних з контексту, і розміщення їх в абсолютно іншому контексті, використання як експертів тих, які симпатизують тій чи іншій політичній силі, прихильників певної ідеї:

- надання неповної інформації ;
- навмисне приховування певного аспекту інформації;
- зміщення акцентів у повідомленні;
- посилання на анонімний авторитет;
- висмикування з контексту;
- емоційний резонанс;
- техніка «сендвічу».

Як ми можемо попередити дезінформацію про коронавірус Covid-19. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-52280808>

- 1. Зупиніться і подумайте. Не** пересилайте одразу повідомлення. Можливо, що це фейк. Якщо у вас з'явилися сумніви – не пересилайте.
- 2. Перевірте джерело.** Звідки йде інформація? Звертайте увагу тільки на офіційні заяви державних органів, відомих громадських організацій. Вони значно надійніші за «знайомого лікаря», анонімного експерта або сусіда/сусідку.
- 3. Чи може це бути фальшивкою?** Багато фейків схожі на документи з офіційних джерел. Інколи імітують вебсайти інших. Тому в соцмережах інформацію потрібно шукати тільки на перевірених акаунтах новинних та урядових організацій, а також відомих громадських груп.
- 4. Не певен – не ділися.** Якщо у вас є сумніви щодо правдивості повідомлення, то не пересилайте його нікому.
- 5. Перевіряйте кожен факт окремо.** У WhatsApp циркулює дуже популярний фейк про коронавірус. Кілька десятків людей з різних країн надіслали його Бі-Бі-Сі. Це аудіофайл з голосом людини, яка нібито переказує рекомендації «колеги, у якого є друг-лікар». Файл містить як корисні, так і неправдиві поради. Поєднання фактів і вигадки – один з головних принципів пропаганди.
- 6. Обережно, емоції!** Вірусною стає інформація, яка викликає в нас емоції, – страх, занепокоєння, засмучення або радість. Нею ми відразу хочемо поділитися. Страх – одна з основних сил дезінформації.
- 7. Не забувайте про упередженість.** Ми ділимося інформацією тому, що вона відповідає нашій картині світу, нашому світоглядові. Ми дуже вразливі до дезінформації, коли вона підтверджує наші уявлення. Пам'ятайте про це.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ЧИ АВДИТОРНОЇ РОБОТИ

Прочитайте 3 матеріали Бі-Бі-Сі, частини журналістських повідомлень, і дайте відповіді на запитання:

1. Які меседжі транслює кожен з уривків повідомлень?
2. Що їх об'єднує? Висловіть одну спільну ідею.
3. Чи подані матеріали збалансовані? Чим ви обґрунтуєте свою думку? Чи достатньо зрозумілі вони за поданим невеликим обсягом?
4. Заголовки відбивають основну ідею цих матеріалів? Можливо, у вас виникли інші назви?
5. Яку роль відіграють фотографії в повідомленнях?
6. Встановіть порядок появи цих повідомлень (по черзі, у хронологічному порядку), перевіривши свої відповіді за покликаннями?

**Матеріал 1. «Божевільні ідеї непокоять».
Білл Гейтс — про чипування людства і вакцину»**

АВТОР ФОТО, AFP

Засновник компанії Microsoft Білл Гейтс останні роки присвячує багато часу своєму благодійному фонду, який він заснував разом з дружиною Меліндою. У березні він заради цього залишив раду директорів компанії.

Фонд фінансує різні медичні проєкти, зокрема, розробку вакцини проти Covid-19.

Після початку пандемії коронавірусу Гейтс став героєм теорій змови. У всьому світі є прихильники ідеї про те, що хвороба з'явилася і поширилася завдяки йому. Вони вважають, що мільярдер хоче вживити мікрочипи мільярдам людей і таким чином скоротити населення Землі.

Білл Гейтс в інтерв'ю радіопрограмі BBC Today розповів, що думає про ці теорії, а також про своє бачення боротьби з коронавірусом та вакцинації.

Джерело: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-52924599>

**Матеріал 2. «Донька Білла Гейтса поскаржилась,
що їй не вживили чіп під час щеплення від COVID»**

Білл Гейтс з донькою Дженніфер (АВТОР ФОТО, GETTY IMAGES)

24-річна Дженніфер Гейтс, донька засновника компанії Microsoft та одного з найбагатших людей на землі Білла Гейтса, повідомила, що отримала щеплення від коронавірусу.

За її словами, вона “отримала цей привілей”, адже є студенткою-медиком. Також Гейтс запевнила, що носитиме одну чи дві захисні медичні маски навіть після другої дози вакцини.

Зрештою Дженніфер Гейтс не втрималася і пожартувала щодо поширеного в мережі міфу, начебто її батько Білл Гейтс хоче захопити світ та вживити людям комп’ютерні чіпи під час вакцинації.

“На жаль, вакцина не імплантувала мого геніального батька в мій мозок. Якби ж тільки мРНК мала таку силу!” — написала Гейтс.

Джерело: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-56070337>

Матеріал 3. «Вакцина від коронавірусу: її можна зробити за півтора роки — Білл Гейтс»

АВТОР ФОТО, AFP

Американський мільярдер і філантроп Білл Гейтс заявив у інтерв'ю BBC News, що вакцина проти коронавірусу може бути готова через півтора року, але для масового виробництва препарату світу, можливо, доведеться пом'якшити звичайні процедури перевірки безпеки препаратів.

“Будуть потрібні компроміси, — сказав Гейтс. — У нас буде менше перевірок на безпечність у порівнянні зі звичайною ситуацією. Крім того, урядам доведеться вирішити, чи треба звільнити від відповідальності компанії і сказати їм: уперед, за справу! Це ситуація, коли у нас просто немає часу, щоб зробити все за звичайними правилами”.

Джерело: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-52263266>

Завдання

Прочитайте 2 повідомлення перекладені українською з російської: 1 – російської агенції Лента.ру (повністю), 2 – англійської агенції Бі-Бі-Сі (уривок, що становить 20 % обсягу всього матеріалу).

Виконайте завдання та дайте відповідь на запитання.

1. Які основні меседжі кожного з поданих матеріалів?
2. Які спільні тези змісту мають ці матеріали?
3. Що відрізняє ці два матеріали? Знайдіть не менше ніж три відмінності.
4. Яку роль відіграють фотографії в матеріалі? Яка з них точніше відповідає змістові матеріалу?
5. Які експертні висновки наведені і яким ви більше довіряєте?
6. Прочитайте повністю матеріал Бі-Бі-Сі за посиланням. Чи змінилася ваша попередня думка щодо основного меседжу повідомлення.

Повідомлення 1.

Розкрита підсумкова ефективність вакцини «Супутник V»

15:31, 2 лютого 2021

Фото: Alexander Ermochenko / Reuters

Результати підсумкової третьої фази клінічних випробувань російської вакцини «Спутник V» продемонстрували 91,6-процентну ефективність проти SARS-CoV-2. Висновки, про які повідомляється в прес-релізі, що надійшов до редакції «Лента.Ру», розкриті в провідному медичному журналі Lancet.

У тестуванні вакцини взяли участь 19 866 осіб, які отримали першу і другу дози препарату або плацебо. До кінця дослідження були зафіксовані 78 випадків захворювання COVID-19. Для людей, яким за 60 років ефективність «Спутника V» склала 91,8 відсотка, що статистично не відрізнялося від даних, отриманих в групі добровольців від 18 до 60 років.

Відзначається, що вакцина надає повний захист проти важких випадків захворювання коронавірусної інфекцією. Важка форма COVID-19 розвинулася тільки у 20 осіб, які отримували плацебо. У 98 відсотків випробовуваних виробився гуморальний імунітет, а у 100 відсотків — клітинний імунітет. При цьому рівень нейтралізуючих антитіл у тих, хто прищепився, вище, ніж у тих, хто перехворів.

«В даний час світ потребує всі хороших вакцин проти COVID-19, які він може отримати. І це вражаючі результати: «Спутник V» — перша вакцина на основі аденовірусного вектора людини, яка досягла порогу ефективності в 90 відсотків, як і дві інші вакцини, створені на основі технології мРНК», — заявив професор медичної мікробіології Університету Східної Англії Девід Лівермор.

Більшість побічних ефектів спостерігалися в легкій формі і виражалися загальним нездужанням, головним болем, невисокою температурою і реакціями в місці введення препарату. Відсутні сильні алергічні реакції, включаючи анафілактичний шок.

Джепело: <https://lenta.ru/news/2021/02/02/lancet/>

Повідомлення 2.

Lancet опублікував результати третьої фази випробувань «Спутника V». Головні висновки

2 лютого 2021 Оновлено 4 лютого 2021

АВТОР ФОТО, ARTEM GEODAKYAN / TASS

Авторитетний науковий журнал Lancet опублікував результати третьої фази клінічних випробувань російської вакцини «Спутник V», розробленої дослідницьким Центром імені Гамалії.

Згідно з попередніми даними, ефективність вакцини проти зараження коронавірусів SARS-CoV-2 склала 91,6%. Як підкреслюють вчені, така ж ефективність була і в групі людей старше 60 років. Як заявив на брифінгу, присвяченому публікації, глава центру Гамалії Олександр Гінзбург, вчені прийшли до висновку, що імунітет після «Спутника» може зберігатися «принаймні два роки і більше».

За словами глави РФПИ Кирила Дмитрієва, вакцина ефективна проти виявлених в Великобританії і ПАР нових штамів коронавіруса.

За даними дослідників, «Спутник» «на 100% захищає» від середнього і важкого перебігу Covid-19. Під час дослідження було кілька смертей добровольців, але з введенням вакцини вони не пов'язані, йдеться в статті Lancet ...

Нову статтю в Lancet наукове співтовариство визнало більш переконливою. За словами професора Енріко Буччи, питань з приводу безпеки російської вакцини немає, є лише сумніви в заявленій ефективності, проте їх не можна підтвердити або спростувати за відсутності «сирих» даних проведеного дослідження. Їх розробники «Спутника» знову не надали, пославшись на конфіденційність і необхідність попереднього узгодження будь-яких запитів з авторами статті.

«Тобто фактично вихідні дані доступні тільки» своїм, — пояснює кандидат біологічних наук Микита Хромов-Борисов, який входить до Комісії РАН по боротьбі з лженаукою і фальсифікацією наукових досліджень. — І ці ігри в секретність викликають непотрібні підозри».

За словами інших експертів, в опублікованій російськими розробниками статті є й інші дрібні огріхи, але вони свідчать швидше про те, що робота була написана і відредагована наспіх, ніж про якість самого дослідження.

Джерело: <https://www.bbc.com/russian/news-55900814>

Завдання

У світі існує безліч мемів і карикатур про російську вакцину.

Які меседжі несуть подані зображення?

Підберіть власні підписи на запропоновані зображення.

Джерело: <https://www.bbc.com/news/53777889>

Джерело: <https://mixnews.lv/yumor/2020/08/25/vse-memy-na-etu-temu-rossijskoj-vakcziny/>

Russia develops covid-19 vaccine

Whole word:

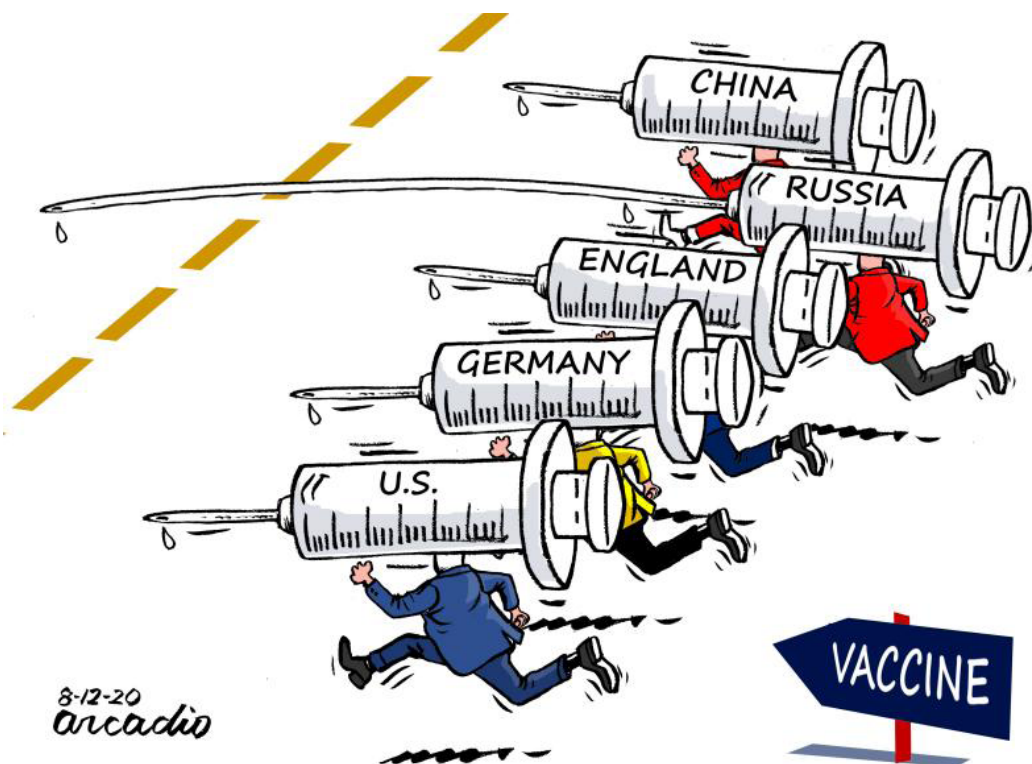

Джерело: <https://latinamericanpost.com/34013-best-memes-on-the-russian-vaccine>

Putin: The Russian vaccine has
no side effects.
The world in 2022:

Джерело: <https://en.dopl3r.com/memes/dank/putin-the-russian-vaccine-has-no-side-effects-the-world-in-2022/1047345>

<https://cartoonmovement.com/cartoon/eastern-mediterranean>

<https://fishki.net/3464357-memy-o-rossijskoj-vaccine-sputnik-v-ot-covid-19.html/gallery-8281694/>

Створення цього заняття стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Академія української преси» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Internews
Local voices. Global change.

